

ПРЕДГОВОР

FOREWORD

In his essay *On Fairy-Stories* (1947) my father wrote of books that he read in his childhood, and in the course of this he said:

I had very little desire to look for buried treasure or fight pirates, and *Treasure Island* left me cool. Red Indians were better: there were bows and arrows (I had and have a wholly unsatisfied desire to shoot well with a bow), and strange languages, and glimpses of an archaic mode of life, and above all, forests in such stories. But the land of Merlin and Arthur were better than these, and best of all the nameless North of Sigurd and the Völsungs, and the prince of all dragons. Such lands were pre-eminently desirable.

That the ancient poetry in the Old Norse language known by the names of the *Elder Edda* or the *Poetic Edda* remained a deep if submerged force in his later life's work is no doubt recognised. It is at any rate well-known that he derived the names of the dwarves in *The Hobbit* from the first of the poems in the Edda, the *Völuspá*, 'the Prophecy of the Sibyl' – remarking in a lightly sardonic but not uncharacteristic tone to a friend in December 1937:

I don't much approve of *The Hobbit myself*, preferring my own mythology (which is just touched on) with its consistent nomenclature ... to this rabble of Eddaic-named dwarves out of *Völuspá*, newfangled hobbits and gollums (invented in an idle hour) and Anglo-Saxon runes.

ПРЕДГОВОР

В своето есе „За приказните истории“ (1947 г.), баща ми пише за книгите, които е чел в детството си, и там казва следното:

„Нямах почти никакво желание да търся скрити съкровища и да се бия с пирати, и „Островът на съкровищата“ ме остави равнодушен. Червенокожите индианци ми харесваха повече: там имаше лъкове и стрели (изпитвам и до днес напълно неудовлетворения копнеж да стрелям добре с лък), и непознати езици, и сцени от архаичен начин на живот, а най-вече, имаше гори. Но още повече харесвах земите на Мерлин и Артур, а най-много от всичко – безименния Север на Сигурд и вьолсунгите, и княза на всички дракони. Такива страни определено бяха за предпочитане“.

Несъмнено е отчетено, че древната старонорвежка поезия, позната под името „Старата Еда“ или „Поетичната Еда“, си остава дълбока, ако и да било подводна, сила в по-късното му творчество. Със сигурност е добре известно, че той извлича имената на джуджетата в „Хобит“ от първата поема в „Едата“ – „Вьолуспа“, предсказанието на пророчищата. По този повод с леко саркастичен, но свойствен за него тон, той отбелязва следното в писмо до свой приятел от декември 1937 г.:

„Аз самият не одобрявам особено „Хобит“, предпочитам своята собствена митология (която там е едва загатната) с нейния последователен ред... пред тази орда джуджета с едически имена от „Вьолуспа“, новоизлюпени хобити и ам-гълове (съчинени в безделни часове) и англосаксонски руни.“

But it is certainly not well-known, indeed scarcely known at all (though it can be discovered from existing publications), that he wrote two closely associated poems treating of the Völsung and Niflung (or Nibelung) legend, using modern English fitted to the Old Norse metre, amounting to more than five hundred stanzas: poems that have never been published until now, nor has any line been quoted from them. These poems bear the titles *Völsungakviða en nýja*, the New Lay of the Völsungs, and *Guðrúnarkviða en nýja*, the New Lay of Guðrún.

My father's erudition was by no means confined to 'Anglo-Saxon', but extended to an expert knowledge of the poems of the Elder Edda and the Old Norse language (a term that in general use is largely equivalent to Old Icelandic, since by far the greater part of Norse literature that survives is written in Icelandic). In fact, for many years after he became the professor of Anglo-Saxon at Oxford in 1925 he was the professor of Old Norse, though no such title existed; he gave lectures and classes on Norse language and literature in every year from 1926 until at least 1939. But despite his accomplishment in this field, which was recognized in Iceland, he never wrote anything specifically on a Norse subject for publication – except perhaps the 'New Lays', and for this, so far as I know, there is no evidence one way or the other, unless the existence of an amanuensis typescript, of unknown date and without other interest, suggests it. But there survive many pages of notes and draftings for his lectures, although these were for the most part written very rapidly and often on the brink of illegibility or beyond.

The 'New Lays' arose from those studies and belong to that time. My inclination is to date them later rather than earlier in his years at Oxford before the Second War, perhaps to the earlier 1930s; but this is scarcely more than an unarguable intuition. The two poems, which I believe to have been closely related in time of composition, constitute a very substantial work, and it seems possible, as a mere guess, since there is no evidence whatsoever to confirm it, that my father turned to the Norse poems as a new poetic enterprise after he abandoned the Lay of Leithian (the legend of Beren and Lúthien) near the end of 1931.

Но със сигурност не е добре известно, дори почти никак не е известно (макар че може да бъде открито сред съществуващите публикации), че той е написал две тясно свързани поеми, занимаващи се с легендите за вьолсунгите и нифлунгите (или нибелунгите), използвайки съвременен английски език, адаптиран към старонорвежката метрика, които надхвърлят петстотин строфи. Тези поеми не са публикувани до днес, нито пък е цитиран някой ред от тях. Те се наричат *Völsungakviða en nýja*, „Нова песен за вьолсунгите“, и *Guðrúnarkviða en nýja*, „Нова песен за Гудрун“.

Ерудицията на баща ми в никакъв случай не се ограничаваше до „англосаксонския“, а достигаше до превъзходно познаване на поемите от „Старата Еда“ и старонорвежкия език (термин, който в общата употреба е като цяло равносилен на староисландски, тъй като основната част от старата норвежка литература достига до нас в исландски препис). Всъщност в продължение на много години, след като става професор по англосаксонски в Оксфорд през 1925 г., той е също така и професор по старонорвежки, макар да не съществува такава титла; изнася лекции и семинари по старонорвежки език и литература от 1926 г. поне до 1939 г.. Но въпреки постиженията му в това поле, особено признати в Исландия, той никога не е писал за публикация нещо специфично на норвежка тематика – освен навярно двете „Нови песни“; и, доколкото ми е известно, за други такива текстове няма никакви доказателства, освен ако съществуването им не се подсказва от един запис, диктуван за машинопис, с неизвестна датировка и непредставляващ иначе интерес. Обаче съществуват много страници с бележки и чернови за лекциите му, макар в голямата си част да са написани много бързо и често на границата на нечетливото, или дори я преминават.

„Новите песни“ са възникнали от тези изследвания и принадлежат на същото време. Изкушавам се да ги датирам не от ранните, а по-скоро от късните му години в Оксфорд преди Втората световна война, но това не е нищо повече от незащитима интуиция. Двете поеми, които според мен са съчинени почти една след друга, представляват много съществено дело, и ми изглежда възможно, макар да е само предположение, лишено от каквито и да било доказателства, че баща ми се е обърнал към старонорвежките поеми като нов поетически проект след като е изоставил „Песен за Леитиан“ (легендата за Берен и Лутиен) към края на 1931 г.

These poems stand in a complex relation to their ancient sources; they are in no sense translations. Those sources themselves, various in their nature, present obscurities, contradictions, and enigmas: and the existence of these problems underlay my father's avowed purpose in writing the 'New Lays'.

He scarcely ever (to my knowledge) referred to them. For my part, I cannot recollect any conversation with him on the subject until very near the end of his life, when he spoke of them to me, and tried unsuccessfully to find them. But he briefly mentioned the work in two letters to W. H. Auden. In that of 29 March 1967 (*The Letters of J. R. R. Tolkien*, edited by Humphrey Carpenter, no. 295), thanking Auden for sending his translation of the *Völuspá*, he said that he hoped to send him in return 'if I can lay my hands on it (I hope it isn't lost), a thing I did many years ago when trying to learn the art of writing alliterative poetry: an attempt to unify the lays about the Völsungs from the Elder Edda, written in the old eight-line fornyrðislag stanza' (that being the name given to the Norse alliterative stanzaic metre used in the greater number of the 'Eddaic' poems, the 'Old Lore Metre'). And in the following year, on 29 January 1968, he wrote: 'I believe I have lying about somewhere a long unpublished poem called *Völsungakviða en nýja* written in fornyrðislag 8-line stanzas in English: an attempt to organise the Edda material dealing with Sigurd and Gunnar.'

To 'unify', to 'organise', the material of the lays of the Elder Edda: that was how he put it some forty years later. To speak only of *Völsungakviða en nýja*, his poem, as narrative, is essentially an *ordering* and *clarification*, a bringing out of comprehensible design or structure. But always to be borne in mind are these words of his: 'The people who wrote each of these poems [of the Edda] – not the collectors who copied and excerpted them later – *wrote them as distinct individual things to be heard isolated with only the general knowledge of the story in mind.*'

It may be said, as it seems to me, that he presented his interpretation of the sources in a mode that can be received independently of the doubts and debates of 'Eddaic' and 'Nibelung' scholarship. The 'New Lays' themselves, elaborate poems closely modelled in manner as in metre on the 'Eddaic' lays, are therefore paramount; and they are presented here in plain texts without any editorial interference; all else in the book is ancillary.

Тези поеми се намират в сложно отношение със своите древни източници, те не са в никакъв случай преводи. Самите източници, разнообразни по характер, изобилстват от неясноти, противоречия и загадки, и тъкмо от съществуването на тези проблеми идва решимостта на баща ми да напише „Новите песни“.

Впоследствие той много рядко (доколкото ми е известно) говори за тях. Аз лично не си спомням нито един разговор с него по темата чак до последните дни от живота му, когато той ми каза за тяхното съществуване, и безуспешно се опита да ги издири. Но той мимоходом споменава тези произведения в писма до У. Х. Одън. В писмо от 29 март 1967 г., като благодари на Одън за изпратения превод на „Вьолуспа“, той изразява надежда в отговор да му изпрати „ако мога да се добера до него (дано не е изгубено) нещо, върху което работих преди много години, когато опитвах да изуча изкуството да се пише алитеративна поезия: опит да се обединят песните за вьолсунгите от „Старата Еда“, написани в старата осемстишна строфа *fornyrðislag*” (под това име е позната метриката на старонорвежките алитеративни строфи, използвана в повечето от „едическите“ поеми, „стародавният стих“). А през следващата година, на 29 януари 1968-а, пише следното: „Ако не греша, тук някъде имам една дълга непубликувана поема, наречена *Völsungakviða en nýja*, написана в осемстишни строфи *fornyrðislag* на английски: опит да се организира едическият материал за Сигурд и Гунар.“

Да се „обедини“, да се „организира“ материалът от песните на „Старата Еда“: така се изразява около четирийсет години по-късно. Ако говорим конкретно за *Völsungakviða en nýja*, неговата поема като повествование представлява на практика подреждане и изясняване, кристализиране на последователна схема или структура. Но не трябва никога да се забравят следните негови думи: „Хората, които са написали всяка от тези поеми [от „Едата“] – не събирачите, които по-късно са ги преписали и обобщили – са ги написали като отделни, индивидуални произведения, които да се слушат всяко само за себе си, като се има предвид някакво фоново знание за историята.“

Може да се каже, така ми се струва, че той представя своята интерпретация на източниците по начин, който да се възприема независимо от съмненията и споровете на „едическите“ и „нибелунговите“ изследвания. Така че самите „Нови песни“ – изкусни поеми, плътно следващи както по метрика, така и по маниер „едическите“ песни – силно се открояват; тук те са представени като чист текст, без никаква редакторска намеса; всичко останало в книгата е допълнение.

That there should be, nonetheless, so much else in the book requires some explanation. It may be felt that some account should be given of the actual nature of my father's distinctive treatment of the legend. To provide a comprehensive account of the much discussed problems that he sought to resolve would lead all too easily to the first appearance of the 'New Lays' after some eighty years with a great weight of scholarly discussion hung about their necks. This is not to be thought of. But it seems to me that the publication of his poems provides an opportunity to hear the author himself, through the medium of the notes with which he prepared for his lectures, speaking (as it were) in characteristic tones on those very elements of doubt and difficulty that are found in the old narratives.

It must also be said that his poems are not at all points easy to follow, and this arises especially from the nature of the old poems that were his models. In one of his lectures he said: 'In Old English breadth, fullness, reflection, elegiac effect, were aimed at. Old Norse poetry aims at *seizing a situation*, striking a blow that will be remembered, illuminating a moment with a flash of lightning – and tends to concision, weighty packing of the language in sense and form ...' That 'seizing a situation', 'illuminating a moment', without clear unfolding of narrative sequence or other matters with a bearing on the 'moment', will be found to be a marked characteristic of the 'New Lays'; and here some guidance may be looked for in addition to the brief prose statements that he added to some of the sections of the *Völsungakviða en nýja*.

After much deliberation I have therefore provided, at the end of each poem, a commentary, which is intended to clarify references, and passages that may seem obscure; and also to point out significant departures made by my father from the Old Norse sources or between variant narratives, in such cases indicating his views, where possible, by reference to what he said in his lectures. It must be emphasized that nothing in those notes suggests that he had written, or had it in mind to write, poems on the subject himself; on the other hand, as one might expect, congruence between the views expressed in his lecture notes and the treatment of the Norse sources in his poems can often be observed.

И все пак това, че книгата съдържа още толкова много, изисква известно обяснение. Би могло да се допусне, че е добре да се даде някакъв коментар върху това, кое точно е своеобразното в начина, по който баща ми третира легендите. Да се предложат изчерпателни сведения за странно дискутираните проблеми, които той се е опитвал да реши, би довело твърде лесно дотам, че „Новите песни“ да бъдат за пръв път издадени след около осемдесет години с увиснали на шиите воденичните камъни на академичната дискуссия. Това изобщо не стои на дневен ред. Но ми се струва, че публикацията на тези поеми предлага възможност да чуем самия автор, посредством бележките, по които е подготвял лекциите си, да го чуем как говори (тъй да се каже) с характерен тон за същите онези елементи на несигурност и затруднение, които се откриват в старите легенди.

Трябва също да се каже, че неговите поеми не винаги са лесни за четене и това произлиза в частност от природата на старите поеми, които са били негови образци. В една от лекциите си той отбелязва: „Староанглийските текстове се стремят към широта, пълнота, размисъл, елегичен ефект. Старонорвежката поезия се стреми да улови ситуацията, да нанесе удар, който ще се запомни, да освети момента с ярка светкавица – и съответно често е сбита, плътно сгъстява езика в смисъла и формата му...“ Това „улавяне на ситуацията“ и „осветяване на момента“, без ясно разгръщане на последователно повествование или други неща, наблюдащи върху „момента“, ще бъдат видени като отличителна характеристика на „Новите песни“; и затова може би ще има нужда от някакво водачество в допълнение към кратките бележки в проза, които той е добавил към някои от разделите на *Völsungakviða en nýja*.

По тази причина след дълги размисления добавих след края на всяка поема коментар, предназначен да изясни отпратките и епизодите, които навярно изглеждат мъгляви; а също и да посочи значителните отклонения на баща ми от старонорвежките източници, или пък между различните им варианти, като в тези случаи се указват неговите възгледи, където е възможно, с позоваване на казаното в лекциите му. Трябва да се подчертае, че нищо в тези негови чернови не подсказва, че е писал или че е имал намерение да пише собствени поеми по темата; от друга страна, както и би могло да се очаква, често се наблюдава съвпадение между гледищата, изразени в бележките за лекциите, и обработката на старонорвежките източници в неговите поеми.